

Śródka, Andrzej

Wspomnienia pośmiertne : Jan Samsonowicz (1888-1959)

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 46, 268-271

1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JAN SAMSONOWICZ /1888-1959/

Jan Samsonowicz urodził się w Ostrowcu Świętokrzyskim 14. IX. 1888 w rodzinie Tomesza Adama, kolejarza i Antoniny z Konarzewskich. Od najmłodszych lat interesował się geologią, zbierając wraz z Janem Czarnockim okazy skał i skamieniałości z Gór Świętokrzyskich. Maturę otrzymał w Petersburgu jako ekstern z powodu przerwania nauki po udziale w strajku szkolnym w roku 1905. Studiował do r. 1914 w uniwersytecie w Petersburgu. Po reaktywowaniu w roku 1915 polskiego Uniwersytetu Warszawskiego pracował przez 3 lata jako starszy asystent Katedry Geologii, a następnie w latach 1918-1935 kolejno jako geolog, starszy geolog i naczelnik Wydziału Państwowego Instytutu Geologicznego. W październiku 1935 objął Katedrę Geologii i Paleontologii Uniwersytetu Jana Kazimierza z tytułem profesora zwyczajnego, a po śmierci Jana Lewińskiego - Katedrę Geologii Historycznej Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego w Warszawie, którą kierował do śmierci.

Domeną badań Samsonowicza była budowa geologiczna Gór Świętokrzyskich oraz tektonika i stratygrafia Wołynia. W roku 1917 przedstawił pierwszy pełny obraz geologiczny utworów dewońskich wschodniej części Gór Świętokrzyskich, a następnie uzupełnił go o stosunki paleograficzne dolnego kambru. Na podstawie znalezisk faunistycznych ustalił powiązania kambru świętokrzyskiego z kambrem innych krajów nadbałtyckich, Anglii

i Ameryki Północnej. Na początku lat 20-tych odkrył złoża syderytu i hematytu na terenie kolonii Rudki koło Nowej Słupi, określając sytuację geologiczną i genezę tych złóż, a następnie wraz z S. Krukowskim neolityczną kopalnię tzw. jurajskich krzemieni pasiastych. Obecnie kopalnia ta tworzy muzeum - rezerwat, należący do najciekawszych tego typu obiektów na świecie.

W roku 1926 Samsonowicz habilitował się w Uniwersytecie Warszawskim przedstawiając rozprawę "Szkic geologiczny okolic Rachowa nad Wisłę oraz transgresje albu i cenomanu w bruzdzie pñ.-europejskiej" /1925/, zapoczątkowując badania nad formacją kredową w Polsce. Podał w niej dokładny opis antykliny rachowskiej, której jądro tworzą utwory Kimerydu, a w dalszych partiach występują osady kredowe. Jego zasługą było tu zwrócenie uwagi na fosforytonośne utwory cenomanu, najbogatsze znane wtedy złożo fosforytów w Polsce.

W obszernej pracy "Cechsztyń, trias i lias na północnym zboczu Łysogór" /1929/ przedstawił teorię, wg której utwory triasowe tych terenów uległy ruchom fałdującym pod koniec kajpru, a osady retyku ułożyły się na zerodowanych fałdach triasowych. Stwierdził więc Samsonowicz istnienie fałdowań starokimeryjskich, a więc górnotriasowych, choć podkreślał możliwość udziału w tym przypadku także ruchów młodokimeryjskich.

Po przybyciu do Lwowa w roku 1935 rozpoczął Samsonowicz badania stratygraficzne na Wołyniu. Po odkryciu w zle-

pieńcach kredowych otoczków krzemieni zawierających faunę karbońską przedstawił przyjętą teorię, wg której pokrywa skał osadowych zachodniej części masywu wołyńsko-podolskiego nie kończy się - jak wówczas powszechnie sądzono - na utworach dewońskich. W kilka lat później wyznaczył zasięg utworów karbońskich na tych obszarach. W znakomitej syntezie "Gotland, ordowik i skały wylewne na wschodnim Wołyniu" /1939/ wyjaśnił podstawowe zagadnienia budowy geologicznej Wołynia i jego stosunek do Podola oraz omówił powstanie tamtejszych wulkanitów, wiążąc to z diastrofizmem karbońsko-permskim. W tym też okresie odkrył pokłady węgla kamiennego w kotlinie górnego Bugu, dając tym zaczątek rozbudowy Nadbużańskiego Zagłębia Węglowego.

Podczas okupacji hitlerowskiej Jan Samsonowicz brał udział w tajnym nauczaniu Uniwersytetu Warszawskiego, a po powstaniu warszawskim przebywał w Starachowicach. Po wyzwoleniu uruchamia Zakład Geologii Historycznej Uniwersytetu Warszawskiego i rozpoczyna wykłady. Prowadzi przy tym intensywne badania hydrogeologiczne okolic Łodzi i Ciechocinka, stwierdza występowanie ryfeju w podłożu Gór Świętokrzyskich, w roku 1952 wydaje z profesorem Książkiewiczem "Zarys geologii Polski" - pierwszy nowoczesny podręcznik geologii regionalnej Polski, a w r. 1956 ogłasza syntezę o utworach kambryjskich w Polsce. W latach 1950-1958 redaguje "Acta Geologica Polonica", od roku 1952 przewodniczy Komitetowi Geologicznemu PAN

/do 1958/, a od roku 1956 do śmierci kieruje Zakładem Nauk Geologicznych PAN.

Samsonowicz był członkiem przybranym Towarzystwa Naukowego we Lwowie /1928/, członkiem korespondentem /1936/ i zwyczajnym /1945/ Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, członkiem korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności /1939/ i członkiem rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk /1952/, a także członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Geologicznego i Czechosłowackiego Towarzystwa Mineralogiczno-Geologicznego oraz członkiem Szwedzkiego Towarzystwa Geologicznego. Był odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi /1930/, Krzyżem Oficerskim /1951/ i Krzyżem Komandorskim /1954/ Orderu Odrodzenia Polski, Medalem X-lecia Polski Ludowej /1955/ i Orderem Sztandaru I kl. /1958/. Został wyróżniony nagrodą m. st. Warszawy /1950/, nagrodą Min. Szkolnictwa Wyższego /1952/ oraz dwukrotnie nagrodami państwowymi I st.: za działalność w zakresie poznania struktur wgłębnych Nizy Polskiego /1955/ i zespołową za odkrycie i udokumentowanie złóż węgla kamiennego na Lubelszczyźnie /1972, pośmiertnie/.

Profesor Jan Samsonowicz zmarł 3. XI. 1959 w Warszawie.

Andrzej Śródka

MŚCIWÓJ SEMERAU-SIEMIANOWSKI /1885-1953/

Mściwój Maria Tadeusz Semerau-Siemianowski urodził się 19.V.1885 w Ruszczuku w Bułgarii w rodzinie Władysława, lekarza i Józefy z Rojewskich. Nauki gimnazjalne rozpoczął w Salo-